

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การแก้ไขปัญหาระบบที่อยู่อาศัยของผู้บุกรุก
คูคลองสาธารณะแบบมีส่วนร่วม
กรณีบุกรุกคลองเสื่อน้อย

จัดทำโดย นางดวงพร เสกสุวงศ์
ตำแหน่ง นักพัฒนาสังคมชำนาญการ
สังกัด สำนักงานเขตลาดพร้าว

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารมหานครระดับต้น รุ่นที่ ๑๙
สถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพระบบการรับเบี้ยยังชีพ
ผู้สูงอายุ

จัดทำโดย นางอินทิรา
ตำแหน่ง นักพัฒนาสังคมชำนาญการ
สังกัด สำนักงานเขตบางเขน

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารมหานครระดับต้น รุ่นที่ ๑๙
สถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗

๑. ชื่อเรื่อง การแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยของผู้บุกรุกคลองสาธารณะแบบมีส่วนร่วม
กรณีบุกรุกคลองเสื่อน้อย

๒. หลักการและเหตุผล

สำนักการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินโครงการก่อสร้างระบบระบายน้ำคลองเสื่อน้อย เพื่อประโยชน์ในด้านการระบายน้ำและการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหา น้ำท่วมในพื้นที่เขตลาดพร้าว โดยกำหนดให้มีการสร้างสถานีสูบน้ำ จำนวน ๑ สถานี สร้างเขื่อน ค.ส.ล. พร้อมยาวกันตก ความยาว ๗,๔๑๐ เมตร และสร้างทางเดิน ค.ส.ล. แต่จากการสำรวจพบว่าในบริเวณ บางส่วนของคลองเสื่อน้อยช่วงติดกับชุมชนหมู่บ้านเสนานิเวศน์ โครงการ ๑ พบปัญหาผู้บุกรุกปลูก สิ่งก่อสร้างลงในลำคลอง กว่า ๗๐ หลังคาเรือน สำนักการระบายน้ำจึงได้ประสานสำนักงานเขต ลาดพร้าวเพื่อให้ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาผู้บุกรุกดังกล่าว

สำนักงานเขตลาดพร้าวในฐานะผู้ดูแลพื้นที่จึงได้ดำเนินการมอบหมายให้ฝ่ายโยธาและ ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหา ซึ่งได้ลงสำรวจเพื่อหาข้อมูลเบื้องต้น พบปัญหากลุ่มผู้บุกรุกคลองเสื่อน้อยหรือขอเรียกว่าชุมชนคลองเสื่อน้อยยังมิได้จดทะเบียนเป็นชุมชนที่ ถูกต้องตามระเบียบของกรุงเทพมหานคร สภาพบ้านชำรุดทรุดโทรมปลูกติดกันค่อนข้างแออัด เป็น บ้านเลขที่ชั่วคราว ประมาณ ๔๐ – ๕๐ หลัง และไม่มีบ้านเลขที่ ประมาณ ๒๐ หลัง สภาพแวดล้อมไม่ เหมาะสมในการอยู่อาศัย สกปรก น้ำเน่าเสีย มีขยะสะสม อากาศถ่ายเทไม่สะดวก ไม่มีผู้นำที่ชัดเจน มี อาชีพรับจ้าง ค้าขาย ฐานะค่อนข้างยากจน รายได้น้อย หาเช้ากินค่ำ บางส่วนเป็นลูกจ้างของ กรุงเทพมหานคร บ้านอยู่ใกล้ที่ทำงานและสถานศึกษา ซึ่งอยู่อาศัยมากกว่า ๒๐ ปีแล้ว

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นพบสาเหตุที่ชาวชุมชนคลองเสื่อน้อยบุกรุกที่ดินสาธารณะนั้น สืบเนื่องมาจาก สถานที่ตั้งอยู่ในแหล่งทำเลที่เหมาะสมสำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัย และใช้เป็นที่ทำมาหากิน เมื่อผู้บุกรุกได้รับประโยชน์ ทำให้พรรคพวก พี่น้อง หรือผู้อื่นปฏิบัติตามและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนปัญหาทางด้านเศรษฐกิจถดถอยและความยากจน ขาดแคลนที่อยู่อาศัย ไม่มีที่สำหรับใช้ ประกอบการอาชีพเป็นของตนเองอย่างพอเพียง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดูแลรักษาที่สาธารณะ อาจไม่รู้แนวเขตที่ดินสาธารณะที่แน่นอน เนื่องจากมีการขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณะไว้นานแล้ว หรือ แนวเขตที่ดินไม่ชัดเจนนั่นเอง

เพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกตามที่สำนักการระบายน้ำประสาน และให้แผนงานแก้ไข ปัญหา น้ำท่วมในพื้นที่เขตลาดพร้าวสมบูรณ์ รวมทั้งสอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ๑๒ ปี ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๖ – ๒๕๕๙) และแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานครประจำปี ๒๕๕๗ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนากรุงเทพมหานครให้เป็นมหานครแห่งคุณภาพชีวิตที่ดีและมีเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรม ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ สร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว สังคมและสวัสดิการสังคม สงเคราะห์ (ป ๔.๒) กลยุทธ์หลัก ส่งเสริมและพัฒนาผู้นำชุมชน และประชาชนรวมทั้งภาคีด้านการ พัฒนาชุมชน จึงเห็นควร พิจารณากำหนดแนวทางการรื้อย้ายชุมชนแบบมีส่วนร่วม เข้ามาดำเนินการ

แก้ไข เนื่องจากเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนอย่างจริงจังในทุกกระบวนการพัฒนา เป็นการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและการดำรงชีวิตโดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง หรือกลุ่มผู้บุกรุกที่เป็นเจ้าของปัญหาเป็นตัวตั้ง และเป็นแกนหลักในการพัฒนา โดยกลุ่มผู้บุกรุกและสำนักงานเขตลาดพร้าวจะต้องร่วมมือกัน ตลอดจนเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาคีต่าง ๆ ให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เป็นการแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการที่คำนึงถึงมิติการพัฒนาด้านของชุมชนทั้งทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม (มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีสภาพแวดล้อมที่สะอาด ปราศจากเชื้อโรคและมลพิษ) เศรษฐกิจ (มีอาชีพการงานเลี้ยงตัวเองได้) สังคม (มีกลุ่มและกิจกรรมทางสังคมที่หลากหลาย) อนามัย (มีสุขภาพแข็งแรง ได้รับบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน) และการจัดระบบสวัสดิการของชุมชนให้คนจนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการทำงานในเรื่องการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในรูปแบบภาคีในการพัฒนา

๓.๒ เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนคลองเสื่อน้อยมีการแก้ไขปัญหาในชุมชน โดยนำหลักการพัฒนาชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมมากระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๓.๓ เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อยได้เข้าร่วมกิจกรรมการเปิดเวทีชาวบ้าน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม

๓.๔ เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยให้ประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อย

๓.๕ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเกิดความพึงพอใจในการดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ

๔. เป้าหมาย

๔.๑ เกิดเครือข่ายการทำงานหรือคณะทำงานจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน NGOs และชุมชน เพื่อจัดทำแผนเตรียมการดำเนินการแก้ไข และสนับสนุนให้ชุมชนจัดหาที่อยู่อาศัยทดแทนที่เดิม ภายในเดือนมิถุนายน ๒๕๕๗

๔.๒ สามารถจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนคลองเสื่อน้อย และนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ระหว่างเดือนกันยายน ๒๕๕๗ - เดือนมีนาคม ๒๕๕๘

๔.๓ ประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อยทุกหลังคาเรือนได้รับการแก้ไขเรื่องที่อยู่อาศัย ภายในเดือนมีนาคม - เดือนเมษายน ๒๕๕๘

๕. ปัจจัยความสำเร็จ

ผู้จัดทำรายงานได้วิเคราะห์กำหนดประเด็นที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค/ภัยคุกคาม โดยได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยของผู้บุกรุกคูคลองสาธารณะแบบมีส่วนร่วม กรณีบุกรุกคูคลองเสื่อน้อย ดังนี้

จุดแข็ง (Strength) ๑. ผู้บริหารของสำนักงานเขตลาดพร้าวให้ความสำคัญกับปัญหาการรื้อย้ายผู้บุกรุก - คลองเสียน้อย ๒. เจ้าหน้าที่เขตที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินสาธารณะ ได้ดำเนินการกำกับดูแลการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐให้เป็นไปตาม - ระเบียบกฎหมาย ๓. มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ตลอดจนให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนคลองเสียน้อยได้ ๔. ประชาชนชุมชนคลองเสียน้อยได้รับโอกาสในการพัฒนาทั้งด้านกายภาพสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านอนามัย และการจัดระบบสวัสดิการให้คนจนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	จุดอ่อน (Weakness) ๑. การประสานงานระหว่างฝ่าย และระหว่างหน่วยงาน ยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมักประสานงานอย่างเร่งด่วนในเวลาที่จะขึ้นคดี ๒. เจ้าหน้าที่เขตที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินสาธารณะมีภารกิจมาก ไม่สามารถออกตรวจสอบได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งมีการโยกย้ายกันเป็นประจำ ส่งผลให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง ๓. ระยะเวลาจำกัด ซึ่งการสร้างการมีส่วนร่วมต้องใช้เวลา ในการปรึกษาหารือกับตัวแทนชุมชน และคณะทำงานอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ซึ่งอาจไม่ทันกับเวลาในสัญญาการจ้างเหมาโครงการก่อสร้างระบบระบายน้ำคลองเสียน้อย ๔. ชุมชนคลองเสียน้อยยังไม่เป็นชุมชนที่ถูกต้องตามระเบียบของกรุงเทพมหานคร จึงไม่มีผู้นำที่เป็นทางการ ไม่มีกลุ่มหรือกิจกรรมทางสังคม และยังไม่รู้จักกระบวนการพัฒนาชุมชนและการมีส่วนร่วม จึงต้องอาศัยเวลาในการสร้างผู้นำ และยังไม่สามารถประมาณการได้ว่าประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเล็กน้อยเพียงใด ๕. ผู้บุกรุกส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง หรือค้าขาย รายได้ไม่เพียงพอ และไม่มีเงินออม ไม่มีทุนหรือกำลังทรัพย์ที่มากพอที่จะไปซื้อหรือเช่าบ้านที่ใหม่อยู่ จึงไม่ต้องการที่จะย้ายออกไปอยู่ที่อื่น
โอกาส (Opportunity) ๑. มีกฎหมายบังคับใช้ในเรื่องการดูแลรักษาที่ดินสาธารณะที่ชัดเจน และกรุงเทพมหานครมีแนวทางการไล่รื้อผู้บุกรุกที่ดินสาธารณะอย่างชัดเจน ๒. หน่วยงานภายนอก เช่น กลุ่ม NGOs สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สหพันธ์องค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) พร้อมทั้งจะให้การช่วยเหลือและสนับสนุนในเรื่องการสร้างกลุ่มสหกรณ์ และโครงการบ้านมั่นคง ๓. มีการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เกิดการบูรณาการในการทำงานและมีคณะทำงานด้านการช่วยเหลือผู้บุกรุก	อุปสรรค/ภัยคุกคาม (Threat) ๑. การบูรณาการระหว่างหน่วยงานอาจทำได้ยาก เนื่องจากแต่ละหน่วยงานยึดติดในบริบทของตนเอง ๒. อาจมีกลุ่ม NGOs บางกลุ่ม เข้ามาสนับสนุนกับผู้บุกรุกบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยในนโยบายการสร้างเขื่อนและทางเดินค.ส.ล. จนเกิดการต่อต้านและไม่ยอมย้ายออกไป ๓. งบประมาณงบประมาณค่าขนส่งในการรื้อย้ายมีจำนวนจำกัด มักไม่ค่อยได้รับการอนุมัติ หากไม่เป็นนโยบายของผู้บริหารกรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ SWOT พบว่า สำนักงานเขตลาดพร้าวมีจุดแข็งและมีโอกาสในการแก้ไขปัญหาระยะที่อยู่อาศัยของผู้บุกรุกคลองสาธารณะฯ กล่าวคือ ผู้บริหารของสำนักงานเขตลาดพร้าวให้ความสำคัญกับปัญหาการรื้อย้ายผู้บุกรุกคลองเสื่อน้อย ด้านบุคลากรของสำนักงานเขตมีฝ่ายโยธาที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินสาธารณะ ได้ดำเนินการกำกับดูแลการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายอยู่ตลอดเวลาและเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ มีความรู้ความสามารถในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ตลอดจนให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนคลองเสื่อน้อยได้ รวมทั้งในภาพรวมของกรุงเทพมหานครมีนโยบายในการไล่รื้อผู้บุกรุกที่ดินสาธารณะอย่างชัดเจน มีหน่วยงานภาคีการพัฒนาจากภายนอกในการช่วยเหลือและพร้อมให้การสนับสนุนในเรื่องการสร้างกลุ่มสหกรณ์ และโครงการบ้านมั่นคง เช่น กลุ่ม NGOs สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สหพันธ์องค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) ซึ่งส่งผลให้ประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อยได้รับโอกาสในการพัฒนาทั้งด้านกายภาพสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านอนามัย และการจัดระบบสวัสดิการให้คนจนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นนั่นเอง

ด้านจุดอ่อนและอุปสรรคในการดำเนินงานนั้นยังคงมีอยู่ โดยมักเกิดจากการประสานงานระหว่างฝ่ายที่เกี่ยวข้อง หรือการประสานระหว่างหน่วยงาน ยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมักเป็นเรื่องที่เร่งด่วน ส่วนด้านบุคลากรที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาที่ดินสาธารณะนั้นก็มีการปฏิบัติงานออกตรวจสอบได้ไม่ทั่วถึง มีการโยกย้ายเป็นประจำส่งผลให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง สำหรับการดำเนินงานตามกระบวนการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติตามหลักการพัฒนาชุมชนนั้นต้องอาศัยเวลาในการทำทำความเข้าใจ แต่ระยะเวลาในการแก้ไขปัญหามีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งอาจไม่ทันกับเวลาในสัญญาการจ้างเหมาโครงการก่อสร้างระบบระบายน้ำคลองเสื่อน้อย ส่งผลให้ประชาชนบางส่วนอาจเกิดความไม่พอใจและไม่สามารถหาที่อยู่อาศัยได้ทัน นอกจากนี้การบูรณาการระหว่างหน่วยงานอาจทำได้ยากเนื่องจากแต่ละหน่วยงานยึดติดในบริบทของตนเอง

จากการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมข้างต้น ผู้จัดทำรายงานเสนอให้นำแนวคิดและทฤษฎีที่จะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินการได้ ดังนี้

๕.๑ หลักการและกระบวนการทำงานด้านพัฒนาชุมชน มีแนวคิดพื้นฐานในการดำเนินงาน ดังนี้

๕.๑.๑ การศึกษาวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้เข้าใจในบริบทของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาคน ทั้งในด้านความรู้ และข้อมูลข่าวสารต่างๆ ตลอดจนสามารถเข้าถึงจิตใจ แนวคิด ของคนในชุมชน และสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเปลี่ยนวิถีชีวิต จนสามารถหาแนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชนได้อย่างแท้จริง

๕.๑.๒ การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยยึดหลักของการมีส่วนร่วมที่ว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมตัดสินใจวางแผนงาน ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมประเมินผล และร่วมแก้ไข เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงานหรือการแก้ไขปัญหา อันจะเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องความเป็นเจ้าของนั่นเอง

๕.๑.๓ ความคิดริเริ่มของประชาชน เป็นส่วนสำคัญในการทำงานหรือการแก้ไขปัญหาให้เกิดความยั่งยืนและเป็นที่ยอมรับ ต้องยึดหลักที่ว่า ความคิดริเริ่มต้องมาจากประชาชนในชุมชนบนพื้นฐานของแนวทางประชาธิปไตย และนักพัฒนาสังคมต้องหาโอกาสในการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้

เสริมข้อมูลและข่าวสารต่างๆ ให้ประชาชนเกิดความคิด และสามารถแสดงความคิดเห็นออกมาเพื่อให้เกิดประโยชน์ในเรื่องการพัฒนาชุมชนของตนเอง

๕.๑.๔ การช่วยเหลือตนเอง เป็นแนวทางในการพัฒนาให้ประชาชนพึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยการสร้างพลังชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน ส่วนนักพัฒนาสังคมหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐคอยให้การช่วยเหลือ สนับสนุน ในส่วนที่เกินขีดความสามารถของชุมชน ตามโอกาสและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

๕.๑.๕ ความต้องการของชุมชน นักพัฒนาสังคมต้องให้ผู้นำชุมชน และองค์กรประชาชนคิด และตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของชุมชนเอง เพื่อให้เกิดความคิดที่ว่า ปัญหาหรืองานเป็นของประชาชน และจะต้องช่วยกันแก้ไขปัญหาและดูแลรักษาต่อไป

๕.๒ หลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนคล่องตัวน้อยในการแก้ไขปัญหา เรื่องที่อยู่อาศัยนั้น ประชาชนในชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการทำงาน โดยมีหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภายนอกต่างๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะทำงานหรือเครือข่ายการทำงานเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนทั้งในด้านความรู้ ข้อมูลข่าวสารและแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยสามารถจำแนกการดำเนินงาน ได้ดังนี้

๕.๒.๑ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการริเริ่มการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของประชาชนในชุมชน

๕.๒.๒ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนในการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนของการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของโครงการในเรื่องการแก้ไขปัญหา วัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการดำเนินงาน ตลอดจนทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ และทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินงาน โดยสามารถจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองได้ครอบคลุม ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านอนามัย ด้านจิตใจ และแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๕.๒.๓ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนา เป็นส่วนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในเรื่องของงบประมาณ การระดมทรัพยากรต่างๆ และได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ หรือความช่วยเหลือด้านต่างๆ จากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคีในการพัฒนา

๕.๒.๔ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนรับผลประโยชน์จากการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนา ซึ่งเป็นทั้งการได้รับผลประโยชน์ทั้งในเรื่องที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม คุณภาพชีวิต สังคม อนามัยและจิตใจ

๕.๒.๕ การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนา เป็นการประเมินว่า การที่ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองนั้น ได้ดำเนินการสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งการประเมินอาจประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะๆ หรืออาจประเมินผลรวมหลังเสร็จสิ้นโครงการแล้ว

สรุปได้ว่า การนำเอากระบวนการพัฒนาชุมชน และหลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกมาช่วยนั้น จึงเป็นการสะท้อนปัญหา ความต้องการของประชาชนในชุมชนจากล่างขึ้นสู่บนอย่างแท้จริง โดยการศึกษาข้อมูลความเป็นจริง รู้ว่าปัญหาคืออะไร โอกาสที่จะได้รับคืออะไร และศักยภาพมีด้านใดบ้าง แล้วจึงช่วยกันคิดช่วยกันทำ โดยทำไปแล้วก็ศึกษาเรียนรู้จากสิ่งที่ทำ ประชาชนในชุมชนต้องร่วมด้วยช่วยกันดู หากมีข้อติดขัดอย่างไรก็สามารถช่วยกันคิด ร่วมกันทำจึงจะเกิดความเข้าใจ สามารถขับเคลื่อนงานการแก้ปัญหาด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งทำให้มีเวลาพูดคุยกันมากขึ้น การเรียนรู้ของชุมชนมีมากขึ้น ตลอดจนสอดคล้องกับวิถีชีวิต และความผูกพันของคนในชุมชน หากเป็นเช่นนี้จะมีแนวโน้มไปในทางที่ยั่งยืน ซึ่งการยั่งยืนนั้น คือการพัฒนาไปแล้วเกิดผลที่ดีขึ้น โดยไม่สะดุดลงกลางคัน ตลอดจนมีส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ดังนี้

๑. ชุมชนเกิดการรู้ตัวเอง แทนที่ประชาชนจะทำตามหน่วยงานภาครัฐอย่างเดียว แต่กลับตั้งสติได้ เริ่มคิดเริ่มจัดการข้อมูลและดูปัญหา ดูแนวทางการพัฒนา นำมาสู่การเริ่มจัดการทุกอย่างด้วยตนเอง

๒. ชุมชนมีข้อมูล รับรู้ข้อมูล รู้ว่าทำเรื่องนี้ทำไปทำไม นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอะไร มีการเชื่อมโยงรวมตัวกัน เกิดเป็นการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกัน หรือเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทำงานที่ต่างกันได้อย่างลงตัว

๓. ชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนความสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนได้เรียนรู้กันเองและรู้จักกันเองมากขึ้น ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดี เอื้ออาทรต่อกัน รวมทั้งระหว่างประชาชนในชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐมีความเข้าใจตรงกันมากยิ่งขึ้น

๔. ชุมชนเกิดการปลูกฝังทัศนคติที่ดี ตลอดจนค่านิยมที่ดีให้กับลูกหลานและสามารถถ่ายทอดสืบต่อกันได้

๕. ชุมชนสามารถแสวงหาภาคีแนวร่วมในการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยเฉพาะภาครัฐ หน่วยงาน NGOs ต่างๆ ได้อย่างประสานประโยชน์ร่วมกัน

๖. การกิจที่ดำเนินการ

๖.๑ จัดตั้งคณะทำงานและติดตามปัญหาผู้บุกรุกคลองเสื่อน้อย โดยมีหน้าที่ในการดำเนินงาน ดังนี้

ลำดับที่	หน่วยงาน	ภารกิจ/หน้าที่	ระยะเวลาดำเนินการ
๑	สำนักงานเขตลาดพร้าว ๑.๑ ฝ่ายโยธา ๑.๒ ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ ๑.๓ ฝ่ายเทศกิจ ๑.๔ ฝ่ายสิ่งแวดล้อมฯ ๑.๕ ฝ่ายรักษาความสะอาดฯ ๑.๖ ฝ่ายการคลัง	๑. ประชุม วางแผนการแก้ไข ปัญหา และกำกับติดตามผล การดำเนินงาน ๒. ดำเนินการศึกษาชุมชน ๓. ประสานหน่วยงาน ภาคเอกชนในการจัดหาที่ดิน ๔. ดำเนินการให้การศึกษแก่ ชุมชน จัดกิจกรรมเปิดเวที ชาวบ้านแบบมีส่วนร่วม ๕. ให้ความรู้ในเรื่องการสร้าง ความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย ๖. สนับสนุนให้ชุมชนจัดทำ แผนชุมชนพึ่งตนเอง และ ดำเนินงานตามแผน	มิ.ย. ๕๗ – เม.ย. ๕๘ (ทุกเดือน) ก.ค. ๕๗ ส.ค. – ก.ย. ๕๗ ส.ค. – ก.ย. ๕๗
๒	สำนักการระบายน้ำ		
๓	สำนักพัฒนาสังคม		
๔	ศูนย์บริการสาธารณสุข ๖๖		
๕	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)		
๖	สหพันธ์องค์กรชุมชนคนจน เมืองแห่งชาติ (สอช.)		
๗	ศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพชุมชน เขตวังทองหลางและเขต ลาดพร้าว	๗. การติดตามและประเมินผล โครงการตามแผนชุมชนฯ ๘. จัดทำแผนการรื้อย้ายชุมชน เสนอสำนักพัฒนาสังคมและ ผู้บริหารกรุงเทพมหานคร ๙. ดำเนินการรื้อย้าย และ เบิกจ่ายค่าขนส่ง ๑๐. ประเมินความพึงพอใจของ ประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อย	ต.ค. ๕๗ - มี.ค. ๕๘ ม.ค. ๕๘ มี.ค. – เม.ย. ๕๘ เม.ย. ๕๘
๘	การเคหะแห่งชาติ		
๙	ผู้แทนชุมชนคลองเสื่อน้อย		

๖.๒ มอบหมายภารกิจหรือหน้าที่ในการดำเนินงานของคณะงานและติดตามปัญหา
ผู้บุกรุกคลองเสื่อน้อย ดังนี้

ระยะเวลา ดำเนินการ	ภารกิจหลัก/ ภารกิจย่อย	ผู้รับผิดชอบ
มิ.ย. ๕๗ – เม.ย. ๕๘ วันที่ ๒๐ ของทุกเดือน	๑. ประชุม วางแผนการแก้ไขปัญหา และกำกับ ติดตามผลการดำเนินงาน	-คณะกรรมการ ทุกหน่วยงาน
๑ – ๓๑ ก.ค. ๕๗	๒. ดำเนินการศึกษาชุมชน ๑) การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน โดยศึกษา จากข้อมูลที่มีอยู่แล้วของฝ่ายโยธา ๒) การเข้าชุมชนเพื่อสร้างสัมพันธภาพกับชุมชน ค้นหาผู้นำทางธรรมชาติ และศึกษาพฤติกรรม ของคนในชุมชน ๓) การศึกษาบริบททั่วไปของชุมชน และบริบท เฉพาะของชุมชน เช่น ข้อมูล ด้านกายภาพ, ชีวภาพ, เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน ๔) ลงสำรวจข้อมูลเบื้องต้นรายบ้าน โดยใช้ แบบสอบถาม การสนทนากลุ่มย่อย และการ สัมภาษณ์เชิงลึก ๕) นำข้อมูลที่ได้จากข้อ ๔ มาทำการวิเคราะห์ ปัญหาและศักยภาพที่มีอยู่ของชุมชน ๖) ค้นหาแกนนำในชุมชนที่จะเข้ามาทีมงานใน การดำเนินการ ๗) ส่งเสริมองค์ความรู้ และทำความเข้าใจใน หลักการพัฒนาชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วม ให้กับแกนนำชุมชนที่เข้ามาร่วมเป็นทีมในการ ดำเนินการ	-ฝ่ายโยธา -ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ -ผู้แทนชุมชนคลอง เสื่อน้อย

ระยะเวลา ดำเนินการ	ภารกิจหลัก/ ภารกิจย่อย	ผู้รับผิดชอบ
๑ส.ค. – ๓๐ ก.ย. ๕๗	๓. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดหาที่อยู่อาศัยทดแทนหรือดำเนินการหาทางเลือกอื่นๆ เพื่อเสนอชุมชนคลองเสื่อน้อย เช่น ๑) การย้ายไปอยู่ที่แห่งใหม่ ๒) การประสานประโยชน์การใช้ที่ดินและการปรับผังชุมชนใหม่ทั้งหมดโดยการเช่าที่ดินบริเวณใกล้เคียง ๓) การประสานประโยชน์การใช้ที่ดินและการปรับผังชุมชนบางส่วนโดยการเช่าที่ดินบริเวณใกล้เคียง	-ฝ่ายโยธา -ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ -สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) -สหพันธ์องค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) -การเคหะแห่งชาติ
๑ส.ค. – ๓๐ ก.ย. ๕๗	๔. ดำเนินการให้การศึกษาแก่ชุมชน เป็นการสนทนา วิเคราะห์ปัญหาร่วมกับประชาชนเป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชนและการหาทางเลือกในการหาที่อยู่อาศัยใหม่ มาวิเคราะห์ถึงปัญหาความต้องการและสภาพที่เป็นจริง ผลกระทบ ความรุนแรง และความเสียหายต่อชุมชน กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้คือ การกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้ เข้าใจ และตระหนักในปัญหาของชุมชน	-ฝ่ายโยธา -ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ -สำนักการระบายน้ำ -สำนักพัฒนาสังคม -ศูนย์บริการสาธารณสุข ๖๖ -ผู้แทนชุมชนคลองเสื่อน้อย
ส.ค. – ก.ย. ๕๗ (จำนวน ๓ ครั้ง)	๕. ดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยได้ชี้แจงถึงเหตุผลความจำเป็นในการต้องรื้อย้ายชุมชนก่อน แล้วจึงให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ ร่วมกันหาสาเหตุ แนวทางแก้ไข และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแก้ไขปัญหายั่งยืนได้ ชีตความสามารถของตนเอง โดยจัดกิจกรรมเปิดเวทีชาวบ้านการจัดเวทีประชาคม	-ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ -ผู้แทนชุมชนคลองเสื่อน้อย

ระยะเวลา ดำเนินการ	ภารกิจหลัก/ ภารกิจย่อย	ผู้รับผิดชอบ
ส.ค. – ก.ย. ๕๗ (จำนวน ๒ ครั้ง)	๖. สนับสนุนในเรื่องการให้ความรู้และการสร้างความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย โดยการอบรม การจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจในอนาคต เมื่อจำเป็นต้องรื้อย้าย ตลอดจนให้ทราบถึงข้อดีข้อเสียของการจัดทำบ้านมั่นคง	-สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) -สหพันธ์องค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) -การเคหะแห่งชาติ
๑ก.ย.๕๗-๓๑มี.ค.๕๘	๗.๑ สนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองให้ครอบคลุมทุกด้าน หรือทุกเรื่องที่ต้องการพัฒนา โดยแบ่งเป็น ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ และสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านอนามัย ด้านจิตใจ และแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น โครงการเงินออมเพื่อที่อยู่อาศัย โครงการพัฒนาสภาพแวดล้อม หรือโครงการฝึกอาชีพเสริมรายได้ เป็นต้น ๗.๒ สนับสนุนให้มีการดำเนินงานตามแผนและโครงการ โดยมีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนและโครงการที่ได้ตกลงกันไว้ ๗.๓ ช่วยเหลือและสนับสนุนในเรื่องทางวิชาการ เช่น แนะนำการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง	-ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ -ฝ่ายเทคนิค -ฝ่ายสิ่งแวดล้อมฯ -ฝ่ายรักษาความสะอาดฯ -ผู้แทนชุมชนคลองเสื่อน้อย
ต.ค. ๕๗ – มี.ค. ๕๘ วันที่ ๒๐ ของทุกเดือน	๘. การติดตามประเมินผลความก้าวหน้าของงานที่กำลังดำเนินการตามโครงการ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหา เพื่อที่จะได้พบอุปสรรคและสามารถร่วมกันหาทางแก้ไขได้อย่างทันที่	-คณะกรรมการ ทุกหน่วยงาน
๒ – ๓๑ มี.ค. ๕๘	๙. รวบรวม และสรุปผลการดำเนินงานทั้งหมด พร้อมจัดทำแผนการรื้อย้ายชุมชนเสนอสำนักพัฒนาสังคมและผู้บริหารกรุงเทพมหานคร เพื่ออนุมัติแผนและอนุมัติงบประมาณค่าขนส่งในการรื้อย้าย	-ฝ่ายโยธา -ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ

ระยะเวลา ดำเนินการ	ภารกิจหลัก/ ภารกิจย่อย	ผู้รับผิดชอบ
๑มี.ค. – ๓๐เม.ย. ๕๘	๑๐. ดำเนินการรื้อย้าย และเบิกจ่ายค่าขนส่งให้แก่ประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อย	-ฝ่ายโยธา -เทศกิจ -ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ -การคลัง
๑๕ – ๓๐ เม.ย. ๕๘	๑๑. ประเมินความพึงพอใจของประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อยในเรื่องการดำเนินการแก้ไขปัญหา ร่วมกันระหว่างชุมชนและหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง	-ฝ่ายโยธา -ฝ่ายพัฒนาชุมชนฯ -ผู้แทนชุมชนคลองเสื่อน้อย

๗. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

๗.๑ สำนักงานเขตลาดพร้าว ประกอบด้วย ฝ่ายโยธา ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ฝ่ายเทศกิจ ฝ่ายสิ่งแวดล้อมฯ ฝ่ายรักษาความสะอาดฯ และฝ่ายการคลัง

๗.๒ สำนักงานระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร

๗.๓ สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร

๗.๔ ศูนย์บริการสาธารณสุข ๖๖

๗.๕ หน่วยงานภายนอก เช่น NGOs สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สหพันธ์องค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) ศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพชุมชน เขตวังทองหลางและเขตลาดพร้าว และการเคหะแห่งชาติ เป็นต้น

๗.๖ ประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อย

๘. ระยะเวลาการดำเนินการ

แผนปฏิบัติงานการแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยชุมชนคลองสี่น้อย ระหว่างเดือนมิถุนายน

๒๕๕๗ - เดือนเมษายน ๒๕๕๘

ขั้นตอนการดำเนินงาน	ม.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	หมายเหตุ
๑.จัดตั้งคณะทำงานและ จัดให้มีการประชุม วางแผนการแก้ไขปัญห และกำกับติดตามผลการ ดำเนินงาน	↔	↔	↔	↔	↔	↔	↔	↔	↔	↔	↔	วัน เวลา อาจ เปลี่ยนแปลง ได้ตามความ เหมาะสม
๒.ดำเนินการศึกษาชุมชน ใช้แบบสอบถาม การ สนทนากลุ่มย่อยและการ สัมภาษณ์เชิงลึก		↔										
๓.คณะทำงานฯประสาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน เรื่องการจัดหาที่อยู่อาศัย ทดแทนหรือดำเนินการ หาทางเลือกอื่นๆ			↔	↔								
๔.ดำเนินการให้การศึกษ แก่ชุมชน			↔	↔								
๕.จัดกิจกรรมเปิดเวที ชาวบ้านการจัดเวที ประชาคม			↔	↔								
๖.คณะทำงานฯให้ความรู้ และการสร้างความมั่นคง ในเรื่องที่อยู่อาศัย โดยการ ออม และจัดตั้งกลุ่ม สหกรณ์ออมทรัพย์			↔	↔								
๗.จัดทำแผนชุมชน พึ่งตนเอง และดำเนินการ				←	→	→	→	→	→	→		
๘.การติดตามประเมินผล และติดตามความก้าวหน้า					←	→	→	→	→	→		
๙.สรุปผลการดำเนินงาน ทั้งหมด พร้อมจัดทำ แผนการรื้อย้ายชุมชนเสนอ สำนักพัฒนาสังคมและ ผู้บริหารกรุงเทพมหานคร								↔				
๑๐.ดำเนินการรื้อย้าย และ เบิกจ่ายค่าขนส่ง										←	→	
๑๑.ประเมินความพึงพอใจ											↔	

๙. แนวทางการประเมินผล

๙.๑ ตัวชี้วัดความสำเร็จ

๙.๑.๑ มีเครือข่ายการทำงานหรือคณะทำงานจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน NGOs และชุมชน เพื่อจัดทำแผนเตรียมการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัย จำนวน ๑ เครือข่าย

๙.๑.๒ ประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อยเข้าร่วมในกิจกรรมการเปิดเวทีชาวบ้าน เพื่อจัดการแก้ไขปัญหของชุมชนตนเองรอบด้าน ทั้งทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านอนามัย ด้านจิตใจ และแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ ๖๐

๙.๑.๓ มีแผนชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนคลองเสื่อน้อย และนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม อย่างน้อย ๒ ด้าน (แผนชุมชนพึ่งตนเอง มีจำนวน ๖ ด้าน ได้แก่ ทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านอนามัย ด้านจิตใจ และแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง)

๙.๑.๔ ประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อยได้รับการแก้ไขเรื่องที่อยู่อาศัย ร้อยละ ๑๐๐

๙.๑.๕ ประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อยมีความพึงพอใจในการดำเนินการแก้ไขปัญหาร่วมกันของชุมชนเองและหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ ๘๐

๙.๒ วิธีการที่ใช้ในการประเมินผล

๙.๒.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถาม

๙.๒.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย

๙.๒.๓ การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

๙.๒.๔ การประเมินความพึงพอใจของประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อยโดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ

๙.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล

๙.๓.๑ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น ๕ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัว

ตอนที่ ๒ ข้อมูลการถือครองที่ดิน/ลักษณะที่พักอาศัยและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

ตอนที่ ๓ ข้อมูลทางสังคม/การรวมกลุ่ม/กิจกรรมภายในชุมชน

ตอนที่ ๔ ข้อมูลความต้องการด้านที่อยู่อาศัยในอนาคต

ตอนที่ ๕ คำถามปลายเปิด

๙.๓.๒ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย โดยการบันทึกข้อมูลและการสังเกตพฤติกรรม ดังนี้

๙.๓.๒.๑ ผู้นำชุมชนใกล้เคียง/ตัวแทนผู้นำชุมชนเขตลาดพร้าว

๙.๓.๒.๒ แกนนำชุมชน/ผู้แทนประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อย

๙.๓.๒.๓ เจ้าหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ สำนักงานเขตลาดพร้าว

สำนักการระบายน้ำ

๙.๓.๒.๔ หน่วยงานภายนอก กลุ่ม NGOs

๙.๓.๓ การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากแกนนำชุมชนคลองเสื่อน้อย
กลุ่ม NGOs และเจ้าหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสัมภาษณ์

๙.๓.๔ การประเมินความพึงพอใจของประชาชนชุมชนคลองเสื่อน้อยโดยใช้แบบ
ประเมินความพึงพอใจ แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัว

ตอนที่ ๒ การดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยชุมชนคลองเสื่อน้อย

ตอนที่ ๓ การดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงาน

ภายนอก

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ

๑๐. ข้อเสนอแนะ/ข้อจำกัด

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. กรุงเทพมหานคร ควรจัดทำแผนการสำรวจผู้บุกรุกที่สาธารณะครั้งใหม่ เพื่อจัดทำ
ข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน และนำไปเป็นนโยบายในการดำเนินการรื้อย้าย โดยอาจทำเป็นแผนการรื้อย้าย
๑๐ ปี ให้ทุกสำนักงานเขตจัดทำแผนรื้อย้าย มีการเรียงลำดับความสำคัญ งบประมาณที่ใช้ และเสนอ
เป็นแผนการพัฒนาที่ดินในภาพรวมของกรุงเทพมหานคร โดยนำที่ดินสาธารณะที่ได้จากการรื้อย้ายมา
พัฒนาเป็นสวนสาธารณะ หรือสวนสุขภาพ และหรือจัดทำโครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้
ผู้มีรายได้น้อย

๒. กรุงเทพมหานคร ต้องให้ความสำคัญกับภาคีเครือข่ายการแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่
อาศัยด้วยความจริงใจ โดยเชิญหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
สหพันธ์องค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) และการเคหะแห่งชาติ มาประชุมและลงนามร่วมกัน
อย่างเป็นทางการในการร่วมกันแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยอย่างครบวงจร และเป็นระบบ เพื่อให้การ
แก้ไขปัญหามีทิศทางเดียวกัน และเกิดการประสานความร่วมมือกันอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. การแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยของชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องเกิดจากความ
ร่วมมือของประชาชนกับภาครัฐร่วมกัน โดยเริ่มตั้งแต่การรับรู้สภาพปัญหา การเตรียมการแก้ไขปัญหา
การให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของประชาชน และการยอมรับของรัฐต่อการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน ในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะ

๒. ให้เจ้าหน้าที่ของฝ่ายโยธาคอยตรวจสอบที่ดินสาธารณะหรือที่ดินของรัฐ เพื่อจะได้
ทราบแนวเขตที่แน่นอน และสร้างรั้วหรือปลูกต้นไม้เป็นแนวเขตกันผู้บุกรุกและให้คอยตรวจสอบหาก
มีผู้บุกรุกรายใหม่ให้รีบดำเนินการตามกฎหมายต่อไปทันที

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การแก้ไขปัญหาระบบที่อยู่อาศัยของผู้บุกรุกคูดอง
สาธารณะแบบมีส่วนร่วม กรณีบุกรุกคูดองเสื่อ
น้อย

จัดทำโดย นางดวงพร เสกสุวงศ์
ตำแหน่ง นักพัฒนาสังคมชำนาญการ
สังกัด ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตลาดพร้าว

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารมหานครระดับต้น รุ่นที่ ๑๙
สถาบันพัฒนาข้าราชการกรุงเทพมหานคร

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗

๑. ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม

เป็นการพัฒนาชุมชนให้สะอาด รักสวยรักงาม มีระเบียบ สาธารณูปโภค ถนนหนทาง และสิ่งแวดล้อมดี ระมัดระวังป้องกันยาเสพติด

๒. ด้านเศรษฐกิจ

เป็นการส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนมีอาชีพ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และเกิดกลุ่มอาชีพ เช่น ทำน้ำชีวภาพ น้ำยาล้างจาน ยาปรับผ้านุ่ม และน้ำยาถูพื้น ครบวงจร และส่งจำหน่ายตามร้านค้าต่างๆ จำหน่ายในราคาถูก

๓. ด้านสังคม

เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนให้มีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน ร่วมกันทำประโยชน์ การอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม

การป้องกันและแก้ไขปัญหายาอาชญากร ปัญหายาเสพติดของชาวบ้าน สร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว

๔. ด้านอนามัย

เป็นการเสริมสร้างและสนับสนุนให้ประชาชนมีสุขภาพและพละอนามัยและสามารถอยู่ได้โดยปกติสุข ปลุกฝังจิตใจให้ดูแลสุขภาพของตนเองและปฏิบัติต่อบุคคลอื่นอย่างถูกหลักวิธี

๕. ด้านจิตใจ

เป็นการส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนในชุมชน มีสุขภาพดี การพัฒนาจิตใจ สติปัญญา การปฏิบัติตน อยู่ในศีลธรรม และหลักคำสอนของศาสนา

๒. ความสอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร/แผนปฏิบัติราชการประจำปี ๒๕๕๗ ของ

กรุงเทพมหานคร/หน่วยงาน (โดยระบุว่าเป็นแผนใด พร้อมระบุยุทธศาสตร์ กลยุทธ์หลัก ตัวชี้วัดกลยุทธ์หลักที่เกี่ยวข้อง)

เป็นรายงานที่สอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ๑๒ ปี ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๖ – ๒๕๕๙) และแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานครประจำปี ๒๕๕๗ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนากรุงเทพมหานครให้เป็นมหานครแห่งคุณภาพชีวิตที่ดีและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ สร้างเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว สังคมและสวัสดิการสังคมสงเคราะห์ (ป ๔.๒) กลยุทธ์หลัก ส่งเสริมและพัฒนาผู้นำชุมชน และประชาชนรวมทั้งภาคีด้านการพัฒนาชุมชน

๒

ตัวชี้วัดกลยุทธ์หลัก

๑. ร้อยละของกลุ่มเป้าหมายที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม
๒. ร้อยละของผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นหรือถ่ายทอดได้

๓. เป้าหมายหรือแนวทางการดำเนินแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ได้แก่ สิ่งที่จะเสนอหรือที่นำมาเสนอ ในรายงานส่วนบุคคลเพื่อแก้ไขปัญหา/เพื่อปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น/เพื่อเสนอนวัตกรรมหรือแนวทางการปฏิบัติงานใหม่ๆ ตามที่ระบุไว้ในหัวข้อเหตุผลที่เสนอหัวข้อรายงานฯ

เป้าหมาย

๑. ประชาชนชุมชนคลองเสือน้อยทุกหลังคาเรือนได้รับการแก้ไขเรื่องที่อยู่อาศัย

ภายในเดือนมีนาคม ๒๕๕๘

๒. ประชาชนชุมชนคลองเสือน้อยมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเปิดเวทีชาวบ้านเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชนตนเองรอบด้าน ทั้งทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านอนามัย ด้านจิตใจ และแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่น้อยกว่า ๖๐% ของหลังคาเรือน ภายในเดือนกันยายน ๒๕๕๗

๓. เกิดเครือข่ายการทำงานจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน NGO และชุมชน เพื่อจัดทำแผนเตรียมการดำเนินการแก้ไข และสนับสนุนให้ชุมชนจัดหาที่อยู่อาศัยทดแทนที่เดิม จำนวน ๑ เครือข่าย ภายในเดือนสิงหาคม ๒๕๕๗

แนวทางการดำเนินการ

๑. ทำความเข้าใจกับประชาชนที่บุกรุกตามกระบวนการมีส่วนร่วม และใช้หลักการพัฒนาชุมชน คือ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา มาใช้ในการดำเนินการแก้ไขปัญหา

๒. ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓. จัดตั้งคณะทำงานจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน NGO และชุมชน

๔. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดหาที่อยู่อาศัยทดแทน

๕. ขอจัดสรรงบประมาณค่าขนส่งในการรื้อย้าย

๖. ดำเนินการรื้อย้าย และเบิกจ่ายค่าขนส่ง

๑.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัว

ตอนที่ ๒ ข้อมูลการถือครองที่ดิน/ลักษณะที่พักอาศัยและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

ตอนที่ ๓ ข้อมูลทางสังคม/การรวมกลุ่ม/กิจกรรมภายในชุมชน

ตอนที่ ๔ ข้อมูลความต้องการด้านที่อยู่อาศัยในอนาคต

ตอนที่ ๕ คำถามปลายเปิด

๑.๕.๒ การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยน าแบบสอบถามจากที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ๓๐ คน จากนั้น ามาค่าความ

เชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ

๐.๗๘ จากนั้น ำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้วมาปรับปรุงแก้ไขและจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อน ำไปรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

๑.๖.๑ ชักชวนนักศึกษาในการเก็บข้อมูล

๑.๖.๒ ลงพื้นที่จริงและเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

๑.๖.๓ บันทึกข้อมูลลงแบบสอบถาม

๑.๗ การวิเคราะห์ข้อมูลมีการด าเนินงานดังนี้

๑.๗.๑ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ความคิดเห็นของชาวบ้านในอ าเภอน้ำหนาว

๑.๗.๒ ประมวลผลวิเคราะห์ มีการใช้ค่าสถิติ คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย

(Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยก าหนดเกณฑ์ในการแปล

ความหมายของค่าเฉลี่ย โดยแบ่งช่วงชั้นที่เท่ากัน ดังนี้

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๕๑-๕.๐๐ หมายถึง อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๓.๕๑-๔.๕๐ หมายถึง อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๒.๕๑-๓.๕๐ หมายถึง อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑.๕๑-๒.๕๐ หมายถึง อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๐.๐๐-๑.๕๐ หมายถึง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

๑.๗.๓ การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงโดยใช้ One Way ANOVA, LSD

๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ

๒.๑ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) จากกลุ่มย่อย ดังนี้

- ผู้เฒ่า ชุมชนได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ก านัน นายกองค้กรบริหารส่วนต าบล
- ประชาชน
- เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น อสม. อปพร.
- ครู

๒.๒ การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจาก ผู้เฒ่า ศาสนา กลุ่มเอ็นจีโอ ข้าราชการ

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

โดยสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) พบว่าข้อมูลมีความหลากหลายและกระจายตัวในเรื่องทัศนคติที่มีต่อการบุก

รุกป่าต้นน้ำ น้ าน้ำหนาว หากแต่ข้อมูลในเชิงคุณภาพที่ได้จากค าดามปลายเปิดมีค าดตอบไปในทางทิศทางเดียวกัน

คือ ประชาชนคิดว่าป่าต้นน้ำ น้ำ หนองเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สาคัญ ไม่ควรตัดไม้ทำลายป่า หรือ
บุกรุกป่า

เพิ่ม ประชาชนต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐในเรื่องการท าเกษตร การหาตลาดให้สินค้าเกษตร
ต้องการ

แหล่งน้ำ และเอกสารสิทธิ์การท ากิน และประชาชนมีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับคนนอกพื้นที่ที่มา ซื้อที่ดินที่
ค่อนข้าง

เป็นลบ ประชาชนคิดว่าถ้าขายที่ดินไปแล้วจะ ไม่มีที่ท ากิน ท ำให้เกิดการท าลายป่า มีคนแปลกหน้า
เข้ามาใน

อ ำเภอน้ำ หนองมากขึ้น ท ำให้มีการปิดกั้นทางเดินทางนของป่า และท ำให้ชาวบ้านไม่ผูกพันกัน โดย
สรุปพบว่า

ประชาชนในน้ำ หนองยังมีความ “รักป่าและต้องการอยู่ร่วมกับป่า” ต่อไปในอนาคต

และการจัดระบบสวัสดิการของชุมชน

สำนักงานบ้านมั่นคงมีหน้าที่สนับสนุนการเชื่อมโยงขบวนองค์กรชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของ
ขบวน

องค์กรชุมชนในการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง และโครงการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินชนบท
สนับสนุนสำนักงานภาคและขบวนองค์กรชุมชนในการประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นและภาคีให้เกิดกลไกการทำงานร่วมกับท้องถิ่น หน่วยงานภาคีพัฒนาทั้งภาครัฐ ประชาสังคม
สนับสนุนการออกแบบวางแผนชุมชน พัฒนาระบบสาธารณูปโภคที่อยู่อาศัย การพัฒนาศักยภาพองค์กร
ชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการงานพัฒนาและขบวนองค์กรชุมชน พัฒนาตัวชี้วัดและการ
ติดตามผลการดำเนินโครงการ โดยมี ๒ งานหลักสำคัญคืองานสนับสนุนพื้นที่และประสานนโยบาย งาน
บริหารโครงการและบริหารสำนักงานโครงการบ้านมั่นคง

๓.๑ ที่ผ่านมารัฐบาลได้ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นให้เกิดการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยของ
ชุมชนแออัด/ชุมชนบุกรุก โดยได้ให้ความเห็นชอบการดำเนินโครงการ “บ้านมั่นคง” ที่กระทรวงการ

พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เสนอ ในปี ๒๕๔๖ เห็นชอบให้ดำเนินงานใน ๑๐ โครงการนำร่อง และให้ความเห็นชอบตามแผนปฏิบัติการโครงการ “บ้านมั่นคง” ปี ๒๕๔๗ ซึ่งเป็นการขยายผลการดำเนินโครงการจากปี ๒๕๔๖ ในอีก ๔๒ เมือง/เขตทั่วประเทศ ๑๕,๐๑๖ ครัวเรือน ๑๗๔ ชุมชน ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นโครงการสำคัญโครงการหนึ่งที่ตอบสนองนโยบายแก้ไขปัญหาค่าความยากจนอย่างบูรณาการของรัฐ

เนื่องจากแนวทางในการดำเนินโครงการ “บ้านมั่นคง” เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นอย่างจริงจังในทุกกระบวนการพัฒนา โดยชุมชนที่เป็นเจ้าของปัญหาเป็นตัวตั้ง และเป็นแกนหลักในการพัฒนา ชุมชนและท้องถิ่นจะร่วมมือกันและเชื่อมโยงกับหน่วยงาน/ภาคีพัฒนาต่าง ๆ ให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบครอบคลุมในแต่ละพื้นที่เมือง/เขต เป็นการพัฒนาอย่างบูรณาการที่คำนึงถึงมิติการพัฒนาอย่างรอบด้านของชุมชนทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อมและการจัดระบบสวัสดิการของชุมชนให้คนจนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดระบบการดูแลคนจนที่จนที่สุด ผู้สูงอายุ เด็กที่ไม่มีผู้ดูแล คนเร่ร่อน โดยชุมชน ทั้งนี้ในการดำเนินโครงการมุ่งให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นกระบวนการในการสร้างองค์ความรู้ เชื่อมโยงการเรียนรู้อย่างกว้างขวางทั่วประเทศ เพื่อสร้างกำลังความสามารถและความพร้อมในการแก้ปัญหาและการพัฒนาโดยชุมชนและท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่

๓.๒ จากการดำเนินโครงการ “บ้านมั่นคง” ที่ผ่านมา (๒๕๔๖ – ๒๕๔๗) พบว่าคนจนในชุมชนและท้องถิ่นมีความตื่นตัวอย่างมากในการที่จะร่วมมือกันแก้ปัญหาของคนจนในเมืองตามแนวทางบ้านมั่นคง จะเห็นได้จากการเข้าร่วมกระบวนการแก้ปัญหาของเมืองต่างๆ อย่างกว้างขวาง เกิดรูปแบบการพัฒนาชุมชน และที่อยู่อาศัยที่หลากหลายเป็นรูปธรรมเกิดการพัฒนาคู่มือความรู้และการเรียนรู้ร่วมกันอย่างกว้างขวางเกิดรูปแบบการพัฒนาชุมชนและที่อยู่อาศัยที่หลากหลายเป็นรูปธรรม เกิดการพัฒนาคู่มือความรู้และการเรียนรู้ร่วมกันอย่างกว้างขวางระหว่างชุมชนและเมือง อันสะท้อนถึงศักยภาพและความพร้อมของชุมชนและท้องถิ่นในการที่จะแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขความยากจนอย่างบูรณาการตามนโยบายของรัฐ ซึ่งสมควรที่จะขยายผลให้กว้างขวางและดำเนินการต่อเนื่องอย่างจริงจัง ในปี ๒๕๔๘ – ๒๕๕๑ ต่อไป

การแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยของผู้บุกรุกคลองสาธารณะแบบมีส่วนร่วม กรณีบุกรุกคลองเสื่อน้อย

